

Wyrok z dnia 23 sierpnia 2007 r.

I UK 68/07

Od wejścia Polski do Unii Europejskiej (1 maja 2004 r.) osoba będąca równocześnie pracownikiem najemnym na terytorium Niemiec oraz prowadząca działalność na własny rachunek w Polsce, nie podlega ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia w Polsce pozarolniczej działalności gospodarczej na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 13 ust. 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm.).

Przewodniczący SSN Józef Iwulski (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Katarzyna Gonera, Jolanta Strusińska-Żukowska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 23 sierpnia 2007 r. sprawy z odwołania Eugeniusza P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w Z. o ustalenie obowiązku podlegania ubezpieczeniu społecznemu, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29 września 2006 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 9 września 2005 r. [...] Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach w sprawie z odwołania Eugeniusza P. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddziału w Z. zmienił zaskarżoną decyzję, ustalając, iż Eugeniusz P. podlegał ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej w okresie od 1 maja 2004 r. do 30 września 2004 r. Wyrok ten zapadł w następujących okolicznościach faktycznych. Odwołujący się między innymi w okresie od 1 maja 2004 r. do 30 września 2004 r. był zatrudniony na podstawie stosunku pracy w niepełnym wymiarze czasu pracy w Niemczech. Z tego tytułu podlegał ubezpieczeniu społecznemu w niemieckiej instytucji ubezpiecze-

niowej DAK, która wypłaciła mu świadczenie odszkodowawcze w związku z niezdolnością do pracy powstałą wskutek wypadku, jakiego doznał na terytorium Niemiec w dniu 19 lipca 2004 r. Odwołujący się prowadził w tym czasie także pozarolniczą działalność gospodarczą w Polsce polegającą na świadczeniu usług prawniczych jako adwokat w Zespole Adwokackim [...] w B. W związku z niezdolnością do pracy wywołaną wypadkiem w dniu 19 lipca 2004 r., ubezpieczony w grudniu 2004 r. wystąpił do ZUS o wypłatę zasiłku chorobowego. Wskazując na te okoliczności organ rentowy uznał, że ubezpieczony w myśl art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 13 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm.) oraz przepisów rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz.Urz. UE L z dnia 5 lipca 1971 r. Nr 149, poz. 2 ze zm.; Dz.Urz. UE-sp. 05-1-35) nie podlegał obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu w Polsce za okres od 1 maja 2004 r. do dnia 30 września 2004 r.

Sąd Okręgowy przyjął, że mimo uzyskania przez Polskę z dniem 1 maja 2004 r. statusu państwa członkowskiego Unii Europejskiej i bezpośredniego obowiązku rozporządzeń Rady EWG dotyczących koordynacji krajowych systemów zabezpieczenia społecznego, przepisy te nie dotyczą określenia zasad obejmowania ubezpieczeniem i przystępowania do systemów ubezpieczeń społecznych o charakterze obowiązkowym lub dobrowolnym, unormowanych w ustawodawstwach krajowych każdego z państw członkowskich i ich nie zastępują. Według Sądu pierwszej instancji, podstawowe akty prawne koordynujące sferę zabezpieczenia społecznego we wnętrzu Unii Europejskiej nie zastępują krajowych systemów zabezpieczenia społecznego i nie stanowią „ponadnarodowego systemu zabezpieczenia społecznego”, który miałby zastąpić systemy krajowe. Zdaniem Sądu Okręgowego, zawarte w rozporządzeniu Rady (EWG) nr 1408/71 normy kolizyjne rozstrzygają, którego państwa ustawodawstwo należy stosować w określonych sytuacjach, przy zachowaniu gwarancji nie pogorszenia sytuacji osób korzystających z prawa przemieszczania się na terytorium Unii Europejskiej. Skoro systemy krajowe każdego z państw członkowskich zachowują moc normatywną, to przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych mają zastosowanie do osób prowadzących działalność gospodarczą na terytorium Polski.

Wyrokiem z dnia 26 września 2006 r. [...] w uwzględnieniu apelacji organu rentowego, Sąd Apelacyjny w Katowicach zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji i oddalił odwołanie. Sąd Apelacyjny powołał się na art. 13.2a i art. 14c rozporządzenia Rady (EWG) nr 574/72 z dnia 21 marca 1972 r. w sprawie wykonywania rozporządzenia (Rady EWG) nr 1408/71 w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych i ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie (Dz.Urz. UE.L. z dnia 27 marca 1972 r. Nr 74, poz. 1; Dz.Urz.UE-sp. 05-1-83), zgodnie z którym pracownik zatrudniony na terytorium państwa członkowskiego podlega ustawodawstwu tego państwa nawet, jeżeli zamieszkuje na terytorium innego państwa członkowskiego, zaś osoba będąca równocześnie pracownikiem najemnym na terytorium państwa i prowadząca działalność na własny rachunek na terytorium innego państwa podlega ustawodawstwu państwa członkowskiego, na obszarze którego wykonuje pracę za wynagrodzeniem. Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że do przepisów wprowadzających wyjątki od powyższych zasad, nie zostało przez Polskę wprowadzone postanowienie o stosowaniu ustawodawstwa wewnętrznego w przypadku prowadzenia działalności na własny rachunek w Polsce i zatrudnienia w innym państwie członkowskim. Oznacza to, że taka osoba jest objęta jedynie ustawodawstwem państwa, w którym wykonuje zatrudnienie z tytułu umowy o pracę. Dlatego wobec odwołującego się nie ma zastosowania polskie ustawodawstwo w zakresie zabezpieczenia społecznego, co powoduje ustalenie, że ubezpieczony nie podlegał polskiemu systemowi ubezpieczenia społecznego z tytułu prowadzenia w Polsce pozarolniczej działalności gospodarczej w okresie od 1 maja 2004 r. do 30 września 2004 r. (w związku z czym nie przysługuje mu od ZUS świadczenie związane z wypadkiem, jakiego doznał w dniu 19 lipca 2004 r.).

Skargę kasacyjną od tego wyroku wniósł ubezpieczony, zarzucając „oczywiste naruszenie przepisów Rozporządzeń Rady Europy błędną ich wykładnią i niewłaściwe stosowanie, bowiem przepisy powołanego w zaskarżonym wyroku Rozporządzenia nie mają w niniejszym przypadku zastosowania”. W uzasadnieniu skargi ubezpieczony wywiódł w szczególności, że „sentencja zaskarżonego wyroku (..) pozostaje w sprzeczności z celami prawodawcy i działa przeciwko pracobiorcom a nie na ich rzecz, gdyż pozbawia ubezpieczonych prawa do świadczenia wynikającego z art. 805 § 1 k.c.; rozstrzygnięcie ogranicza zakres zobowiązań wynikających z umowy ubezpieczenia, jedynie do płacenia składki nie dając nic w zamian”. W ocenie skarżącego, istnieje wątpliwość, „czy pod względem podmiotowym zastosowanie

przepisów rozporządzeń jest adekwatne do przyjętego przez prawodawcę kręgu podmiotów zwanych wędrującymi, skoro powód od urodzenia zamieszkuje w Bytomiu, zaś jego źródłem utrzymania są dochody uzyskiwane na miejscu”. Skarżący zwrócił uwagę, że odprowadzał do polskiej instytucji ubezpieczeniowej składki na ubezpieczenie społeczne w pełnej wysokości z tytułu pracy adwokata w pełnym wymiarze czasu, wykonując natomiast pracę w Niemczech opłacał jedynie „symboliczne ubezpieczenie” z tytułu „kilkugodzinnej pracy” po to, by uzyskać zabezpieczenie podczas wykonywania tej pracy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c., skarga kasacyjna powinna zawierać przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie, przy czym chodzi o wskazanie konkretnych przepisów prawa materialnego lub procesowego, które zdaniem skarżącego zostały naruszone (art. 398³ § 1 k.p.c.). Sąd Najwyższy rozpoznaje przy tym skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach jej podstaw (wskazanych jako naruszone przepisów prawa), a z urzędu bierze jedynie pod rozwagę nieważność postępowania (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Skarżący wyraźnie wskazał jedynie art. 805 k.c. jako naruszony przepis prawa polskiego. Nie wskazał natomiast na naruszenie (przez ich niezastosowanie) powoływanych przez Sądy obu instancji przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 13). Zarzut naruszenia art. 805 § 1 k.c. jest całkowicie bezzasadny. Przepis ten dotyczy umowy ubezpieczenia (majątkowego) i nie ma z oczywistych względów zastosowania w stosunkach ubezpieczenia (zabezpieczenia) społecznego. Stosunek ubezpieczenia społecznego nie jest bowiem cywilnoprawnym stosunkiem zobowiązaniowym opartym na umowie stron. Przepis ten nie został więc naruszony, gdyż nie był i nie mógł być stosowany przez Sąd drugiej instancji. Gdyby więc ściśle stosować art. 398¹³ § 1 k.p.c., to skarga kasacyjna już z tego względu powinna zostać oddalona, gdyż jedyna wskazana w niej wyraźnie podstawa (naruszenie art. 805 k.c.) jest oczywiście bezzasadna.

Sąd Najwyższy uznaje jednak, że rzeczywisty problem prawny występujący w sprawie dotyczy stosowania przepisów europejskiego prawa zabezpieczenia społecznego i ewentualnego wyłączenia przez nie polskich wewnętrznych regulacji prawnych. Jednakże i w tym zakresie skarżący nie wskazał w skardze kasacyjnej

wprost konkretnych przepisów prawa wspólnotowego, których naruszenie zarzuca. Trudno bowiem za takie wskazanie uznać nawiązanie do „art. 51 umowy państw powołujących do życia Europejską Wspólnotę Gospodarczą” (skarżącemu zapewne chodzi o art. 42 - według aktualnej numeracji - Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską) oraz powołanie się na preambułę rozporządzenia nr 1408/71 (bez wskazania konkretnych fragmentów tej preambuły, czy konkretnych przepisów rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r.). Gdyby ograniczyć się wyłącznie do rozważenia takich podstaw skargi kasacyjnej, to należałoby stwierdzić, że art. 42 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską ma charakter upoważniający Radę do podjęcia środków w dziedzinie ubezpieczeń społecznych, niezbędnych do ustanowienia swobodnego przepływu pracowników, a w preambule rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 wyraźnie stwierdza się, że „pracownicy najemni i osoby prowadzące działalność na własny rachunek przemieszczające się we Wspólnocie powinny być objęte systemem zabezpieczenia społecznego tylko jednego Państwa Członkowskiego w celu uniknięcia zbiegu właściwych ustawodawstw i wynikających z tego komplikacji; należy jak najbardziej ograniczyć liczbę i zakres przypadków stanowiących wyjątki od zasad ogólnych, w których jedna osoba powinna podlegać równocześnie ustawodawstwu dwóch Państw Członkowskich; w celu jak najlepszego zagwarantowania równego traktowania pracowników zatrudnionych na terytorium jednego Państwa Członkowskiego, należy przyjąć jako zasadę ogólną, że stosuje się ustawodawstwo tego Państwa Członkowskiego, na którego terytorium dana osoba jest zatrudniona lub prowadzi działalność na własny rachunek; w niektórych sytuacjach, w których stosowanie innych kryteriów jest uzasadnione, możliwe jest odstąpienie od tej zasady ogólnej”. Nie może więc być mowy o naruszeniu przez Sąd drugiej instancji tych przepisów (uznając normatywny charakter preambuły), a skarżący nie wskazał naruszenia konkretnych przepisów rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71, które były podstawą zaskarżonego wyroku.

Sąd Najwyższy zważył jednak, że wprawdzie nie ma obowiązku rozważania naruszenia przepisów prawa Unii Europejskiej, jeżeli strona nie wskazała ich jako podstawy skargi kasacyjnej, ale potrzeba taka występuje w zakresie zwrócenia się z zagadnieniem wstępnym do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (ETS) albo, gdy jest oczywiste, że przepisy prawa wspólnotowego regulują ten sam przedmiot, co prawo krajowe, którego naruszenie zostało wskazane jako podstawa skargi kasacyjnej lub występuje możliwość bezpośredniego zastosowania prawa wspólnoto-

wego albo konieczność dokonania wykładni przepisów prawa krajowego zgodnie z przepisami wspólnotowymi (tak niepublikowany dotychczas wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 2006 r., II PK 17/06; por. wyroki ETS z dnia 16 stycznia 1974 r., C-166/73, w sprawie Rheinmühlen-Düsseldorf przeciwko Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel, ECR 1974, s. 33 - patrz np.: A. Wróbel: Pytania prawne sądów państw członkowskich Unii Europejskiej wnoszone do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości na podstawie art. 234 TWE [w:] Sąd Najwyższy wobec prawa i praktyki Unii Europejskiej, pod red. W. Sanetry, Wrocław 2003, s. 61; z dnia 14 grudnia 1995 r., C-430/93 i C-431/93, w sprawie Joroen van Schijndel i Johannes Nicolaas van Veen przeciwko Stichting Pensioenfonds voor Fysiotherapeuten, ECR 1995, s. I4705, a co do konsekwencji niezwrócenia się z pytaniem do Trybunału, por. wyrok ETS z dnia 30 września 2003 r., C-224/01, w sprawie Gerhard Kobler przeciwko Austrii, ECR 2003, s. I-10239; Kwartalnik Prawa Publicznego 2003 nr 4, s. 175 z glosą N. Półtorak - patrz też: W. Sanetra: W kwestii odpowiedzialności za wyrządzenie szkody przez wydanie orzeczenia niezgodnego z prawem wspólnotowym, Europejski Przegląd Sądowy 2006 nr 3, s. 7 oraz wyrok ETS z dnia 13 czerwca 2006 r., C-173/03, w sprawie Traghetti del Mediterraneo SpA w likwidacji przeciwko Republice Włoskiej, Dz.U.U.E.C. 2006 Nr 190, poz. 1 - patrz też: Pytanie prejudycjalne do Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich, pod redakcją M. Wąsek-Wiaderek i E. Wojtaszek-Mik, Warszawa 2006). Ponieważ jest oczywiste, że prawo europejskie zawiera regulacje dotyczące przedmiotu rozpoznawanej sprawy, to konieczne jest rozważenie obowiązku zwrócenia się do ETS z zagadnieniem prawnym. Sąd Najwyższy nie miałby takiego obowiązku, gdyby Trybunał dokonał już wykładni określonych przepisów prawa wspólnotowego w podobnych sprawach lub prawidłowe ich zastosowanie było tak oczywiste, że nie nasuwałoby wątpliwości (wyroki ETS z dnia 27 marca 1963 r., C-28/62, C-29/62 i C-30/62, w sprawie Da Costa, ECR 1963, s. 61; z dnia 6 października 1982 r., C-283/81, w sprawie Cilfit, ECR 1982, s. 3415, z dnia 15 września 2005 r., C-495/03, w sprawie Intermodal Transports, ECR 2005, pkt 33, z dnia 6 grudnia 2005 r., C-461/03, w sprawie Gaston Schul Douane, ECR 2005, s. I-10513). W pierwszej kolejności należy więc ocenić, czy Trybunał nie dokonał już wykładni odpowiednich postanowień Traktatu (art. 39 i 42; poprzednio art. 48 i 51) oraz rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 (w szczególności art. 13 ust. 1 i art. 14c) w sprawach podobnych do rozpoznawanej. Przepisy te mają bowiem bezpośrednie zastosowanie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2007 r., I UK 225/06,

Prawo Pracy 2007 nr 5, s. 34). W kontekście zarzutów (uzasadnienia) skargi kasacyjnej chodzi o uwzględnienie, że skarżący był zatrudniony w Niemczech na podstawie umowy o pracę w niepełnym wymiarze czasu pracy.

Zgodnie z preambułą rozporządzenia Rady (EWG) Nr 1408/71, pracownicy najemni i osoby prowadzące działalność na własny rachunek przemieszczające się we Wspólnocie powinny być objęte systemem zabezpieczenia społecznego tylko jednego Państwa Członkowskiego w celu uniknięcia zbiegu właściwych ustawodawstw i wynikających z tego komplikacji. Według art. 13 ust. 1 tego rozporządzenia, z zastrzeżeniem art. 14c i 14f, osoby, do których stosuje się ono, podlegają ustawodawstwu tylko jednego Państwa Członkowskiego. Zgodnie z kluczowym w rozpoznawanej sprawie art. 14c tego rozporządzenia, osoba będąca równocześnie pracownikiem najemnym na terytorium jednego Państwa Członkowskiego i prowadząca działalność na własny rachunek na terytorium innego Państwa Członkowskiego podlega: a) ustawodawstwu Państwa Członkowskiego, na którego terytorium wykonuje pracę za wynagrodzeniem lub, jeżeli jest zatrudniona na terytorium dwóch lub więcej Państw Członkowskich, ustawodawstwu określoneemu zgodnie z art. 14 ust. 2 lub 3, chyba że lit. b stanowi inaczej; b) w przypadkach wymienionych w załączniku VII. Ponieważ żaden z przypadków wymienionych w załączniku VII nie dotyczy Polski, to jest całkowicie oczywiste, że (zgodnie z tym przepisem) osoba będąca równocześnie pracownikiem najemnym na terytorium Niemiec i prowadząca działalność na własny rachunek na terytorium Polski podlega tylko ustawodawstwu niemieckiemu (nie podlega polskim przepisom). Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego została bowiem oparta na czterech ogólnych zasadach: równego traktowania obywateli własnych i obcych, stosowania ustawodawstwa tylko jednego państwa członkowskiego, zachowania praw w trakcie nabywania i zachowania praw nabytych. Zasada stosowania ustawodawstwa jednego państwa członkowskiego polega natomiast na podporządkowaniu ustawodawstwu tylko jednego państwa członkowskiego, co oznacza stosowanie jego postanowień tak, jakby zainteresowany realizował swoją aktywność zawodową w całości na terytorium tego państwa (por. T. Bińczycka-Majewska: Koordynacja systemów zabezpieczenia społecznego w Unii Europejskiej, Kraków 1999; T. Bińczycka-Majewska: Włączenie polskiego systemu zabezpieczenia społecznego w proces wspólnotowej koordynacji, PiZS 2004 nr 5, s. 9). Jeżeli więc skarżący podlega rozporządzeniu Rady (EWG) Nr 1408/71 (jest pracownikiem najemnym w rozumieniu jego art. 1a oraz art. 39 i 42 Traktatu), zatrudnionym na podstawie

umowy o pracę na terenie Niemiec, to nie podlega polskiemu ustawodawstwu z tytułu wykonywania działalności gospodarczej na terenie Polski.

Pojęcie „pracownika najemnego” w rozumieniu art. 39 i 42 Traktatu było przedmiotem wielu rozstrzygnięć Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, w szczególności co do rodzaju zatrudnienia i jego wymiaru (w aspekcie czasu pracy i wysokości wynagrodzenia; w literaturze - patrz np. L. Mitrus: Dostosowanie polskiego prawa pracy do norm prawa Wspólnoty Europejskiej dotyczących swobody przemieszczania się pracowników cz. I, PiZS 2001 nr 6, s. 9; Z. Brodecki, M. Drobysz, S. Majkowska: Traktat o Unii Europejskiej traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską z komentarzem, Warszawa 2002 art. 39 i art. 42; I. Twardowska-Mędrak: Swoboda przemieszczania się pracowników [w:] Wprowadzenie do prawa Wspólnot Europejskich (Unii Europejskiej), pod red. A. Wróbla, Kraków 2002; L. Mitrus: Swoboda przemieszczania się pracowników komentarz, Kraków 2003; A. Damasiewicz: Komentarz do rozporządzenia Rady (EWG) nr 1612/68 z dnia 15 października 1968 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty, Warszawa 2005; L. Mitrus: Wpływ regulacji wspólnotowych na polskie prawo pracy, Kraków 2006). Jak wyjaśnił Trybunał, celem jednej z naczelnych zasad wspólnot europejskich - swobody przepływu osób - jest ułatwienie wykonywania obywatelom Wspólnoty działalności zawodowej wszelkiego rodzaju na terenie całej Wspólnoty oraz wykluczenie ustawodawstwa krajowego, które mogłoby stawiać obywateli w niekorzystnej sytuacji, gdyby chcieli rozszerzyć swą działalność poza terytorium jednego Państwa Członkowskiego. W tym też kontekście Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (obecnie, art. 39, 44 i 43 TWE) nie daje żadnej gwarancji pracownikowi, że rozszerzenie jego działalności na więcej niż jedno Państwo Członkowskie lub przeniesienie jej do innego Państwa Członkowskiego będzie neutralne pod względem zabezpieczenia społecznego, zaś, uwzględniając różnice w ustawodawstwach dotyczących zabezpieczenia społecznego Państw Członkowskich, takie rozszerzenie lub przeniesienie może być korzystne lub niekorzystne dla pracownika pod względem zabezpieczenia społecznego, w zależności od okoliczności. Taka dysproporcja w porównaniu z sytuacją pracownika, który wykonuje całą swą działalność w jednym Państwie Członkowskim, nie jest sprzeczna z art. 48 i 52 Traktatu, jeżeli ustawodawstwo to nie stawia tego pracownika w niekorzystnej sytuacji w porównaniu z tymi, którzy wykonują całą swą działalność w Państwie Członkowskim, w którym ma ono zastosowanie, bądź w porównaniu z tymi, którzy już mu podlegają, oraz jeśli nie oznacza ono opłacania skła-

dek na zabezpieczenie społeczne, w zamian za które nie przysługują żadne świadczenia (wyrok z dnia 19 marca 2002 r., C-393/99 i C-394/99, w sprawie Institut national d'assurances sociales pour travailleurs indépendants (Inasti) przeciwko Claude Hervein i inni, ECR 2002, s. I-2829; LEX nr 112003; por. też wyrok ETS z dnia 19 marca 1964 r., C-75/64, w sprawie M.KH. Hoekstra (z domu Unger) przeciwko Bestuur der Bedrijfsvereniging voor Detailhandel en Ambachten (Administration of the Industrial Board for Retail Trades and Businesses), ECR 1964, s. 347; LEX nr 139822). Pojęcie pracownika musi być definiowane według obiektywnych kryteriów, które wyróżniają stosunek zatrudnienia przez odniesienie do praw i obowiązków stron. Cechą konstytutywną stosunku zatrudnienia jest to, że przez określony czas dana osoba świadczy pracę o pewnej wartości ekonomicznej na rzecz i pod kierownictwem innej osoby i za swoją pracę otrzymuje wynagrodzenie. O ile prowadzona działalność jest efektywna i rzeczywista, dla kwestii, czy daną osobę należy uznać za pracownika nie mają żadnego znaczenia: poziom produktywności, źródło funduszy, z których wypłacane jest wynagrodzenie i charakter prawny stosunku łączącego pracownika i pracodawcę (por. wyroki ETS: z dnia 3 lipca 1986 r., C-66/85, w sprawie Deborah Lawrie-Blum przeciwko Kraj Badenii-Wirtembergia, ECR 1986, s. 2121 oraz z dnia 31 maja 1989 r., C-344/87, w sprawie I. Bettray przeciwko Staatssecretaris van Justitie, ECR 1989, s. 1621). Przepisy prawa wspólnotowego dotyczące swobodnego przepływu pracowników odnoszą się także do obywatela Państwa Członkowskiego, który na terytorium innego Państwa Członkowskiego wykonuje działalność zarobkową, która przynosi dochody niższe niż minimum egzystencji w rozumieniu nadanym mu przez wspomniane Państwo Członkowskie, bez względu na to czy dana osoba uzupełnia dochód osiągnięty z działalności zarobkowej innym dochodem celem osiągnięcia wspomnianego minimum, czy też zadowala się dochodami niższymi niż minimalne, pod warunkiem jednak, że działalność zarobkowa jest rzeczywista i efektywna; motywy, które mogły zachęcić pracownika Państwa Członkowskiego do szukania pracy w innym Państwie Członkowskim są bez znaczenia dla jego prawa wjazdu i pobytu na terytorium tego Państwa Członkowskiego, pod warunkiem, że wykonuje on tam lub ma zamiar wykonywać rzeczywistą i efektywną działalność (por. wyrok ETS z dnia 23 marca 1982 r., C-53/81, w sprawie D.M. Levin przeciwko Staatssecretaris van Justitie, ECR 1982, s. 1035 oraz wyrok ETS z dnia 26 lutego 1992 r., C-3/90, w sprawie M.J.E. Bernini przeciwko Minister van Onderwijs en Wetenschappen, ECR 1992, s. I-1071). Oznacza to, że nie występuje potrzeba zwróce-

nia się do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości z pytaniem prawnym co do wykładni prawa wspólnotowego (pojęcia pracownika najemnego). Nie ma też podstaw, aby rozważać prawidłowość zastosowania tego prawa w szerszym zakresie (wykraczającym poza wskazane podstawy skargi kasacyjnej).

W rozpoznawanej sprawie ustaleniu (ocenie) podlegało więc stwierdzenie, czy wykonywana przez ubezpieczonego w Niemczech praca (na podstawie umowy o pracę) była rzeczywistą i efektywną działalnością zarobkową oraz że nie miała „w istocie charakteru działalności o skali tak ograniczonej, że posiadałaby przymiot czysto marginalny i pomocniczy”. Taki bowiem charakter pracy - w utrwalonym i niebudzącym wątpliwości orzecznictwie Trybunału - oznacza przypisanie jej charakteru pracy najemnej, o której mowa w powołanych przepisach Traktatu i rozporządzenia Rady. Skarżący niewątpliwie świadczył pracę na podstawie umowy o pracę na terenie Niemiec i podlegał z tego tytułu ubezpieczeniu społecznemu (art. 1a rozporządzenia Rady (EWG) Nr 1408/71). Była to praca w niepełnym wymiarze czasu oraz stosownej do niego wysokości wynagrodzenia, ale - choćby ze względu na kilkuletni okres jej świadczenia - nie można uznać, aby nie miała ona wskazanych cech pracy najemnej. W każdym razie skarżący nie udowodnił (w wiążących Sąd Najwyższy ustaleniach stanowiących podstawę zaskarżonego wyroku - art. 398¹³ § 2 k.p.c. brak jest takiego stwierdzenia), że wykonywana przez niego praca miała charakter nierzeczywisty (nieefektywny).

Wobec powyższego Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

=====